

REFORMASJONSGUDSTJENESTE MED SKRIFTEMÅL

Fjellhamar kirke 29. oktober 2017

Romerbrevet 1, 16 – 17

PREKEN

SPIKERSLAGENE I WITTENBERG

31. oktober 1517 antar man at Luthers 95 teser om avlaten ble spikret opp på kirkedøren i Wittenberg. Man tror nok ikke Luther selv gjorde det, men uansett ble disse 95 tesene starten på en utvikling kalt reformasjonen som fikk store konsekvenser for Europa og verden både kirkelig og politisk. Spikerslagene i Wittenberg var som ild i tørt gress og startet en brann som vel ikke lot seg stoppe. Luther ville ha en teologisk debatt men fikk et folkeopprør. Med sin protest mot avlatshandelen ble han et talsrør for all den misnøyen som lå i

folket mot øvrigheten og belastningen folket ble pålagt. Spikerslagene i Wittenberg bølget gjennom Europa og gjennom historien med stor kraft.

Det var aldri meningen når munken Martin Luther slo opp tesene om avlaten. Han ville bare korrigere en kirkelig praksis. Han var overbevist om at når paven skjønnte hvordan avlatshandelen ble utført så ville han korrigere den umiddelbart.

Tese 50: Man må opplyse de kristne om at hvis paven kjente til avlatshandlerens pengeutpressing, ville han heller se Peterskirken brent enn bygd av hans fårs hud, kjøtt og ben.

Tese 81: Den frekke forkynnelse av avlat gjør at det er vanskelig, selv for lærde menn, å verne pavens verdighet mot bakvaskelser og nærgående spørsmål fra legmenn.

Etter å ha gitt flere eksempler på slike spørsmål oppsummerer han de i tese 91:

91: Hvis altså avlaten ble forkynt ifølge pavens ånd og mening, ville man lett kunne løse slike spørsmål, ja de ville ikke reises.

Men det er klart at det var noen av tesene til Martin som var mer krevende for paven:

5: Paven verken kan eller vil ettergi andre straffer enn dem han har dømt etter sine egne eller kirkerettens bestemmelser.

11: Å forvandle kirkestraff til skjærsildstraff er visselig en klint som ble sådd da biskopene sov.

27: De som sier at sjelen flyr ut av skjærsilden så snart pengene klinger i kisten, forkynner menneskelærdom.

45: Man må opplyse de kristne om at den som ser en nødlidende og kjøper avlat uten å hjelpe ham, han oppnår ikke pavens avlat, men Guds vrede.

Det gikk dessverre ikke som Luther tenkte. Det ble full konfrontasjon, og tre og et halvt år senere sto

Luther i riksdagen i Worms, med blant annet både pavens menn og keiseren til stede, for å avklare om han trakk tilbake tesene og andre ting han hadde skrevet. Martin hadde da fått et døgnns betenkningstid da han kvelden før var fommelet og usikker. Det var han ikke dagen etter, den 18. april 1521:

”Når nå Dere majestet og Dere, mine Herskaper, krever et enkelt svar, så vil jeg svare slik uten omsvøp og utflukter: Med mindre jeg blir overbevist ved vitnesbyrd fra skriftene eller ved klare grunner – for jeg verken tror på paven eller kirkemøtene alene, da det står fast at de ofte har tatt feil og motsagt seg selv, - så er jeg overvunnet av de skriftord jeg har anført, og min samvittighet er fanget i Guds ord. Jeg verken vil eller kan kalle tilbake noe da det verken er trygt eller tilrådelig å handle mot sin samvittighet. Gud hjelp meg! Amen.”

Selv om dette svaret var ærlig og respektfullt er det en av skyggesidene ved Luther at han var polariserende og uforsonlig med sine motstandere. Og selv nok var medvirkende til at reformasjonen

ble et så hardt og uforsonlig skisma i kirken. Uten sammenligning for øvrig, hadde Luther vært en katastrofe på Twitter. Selv om motstanderne ikke var stort bedre, var Luther ikke noe bedre med grusomme karakterstikker av sine motstandere. En ting er alt lavmålet med rumpe, bæsje og prump, en annen ting er at paven var antikrist og med i den onde fiendehær var jødene, bøndene, svermerne osv.

HVA FEIRER VI?

Flere spør med rette hva er det vi feirer reformasjonen for. Kirkelig sett, og dermed også politisk i og med den nære forbindelsen, var denne splittelsen i kristenheten tragisk og unødvendig med mange vonde konsekvenser hvor 30-års krigen vel hadde dette som utløsende årsak. Luther var en helt, modig og uredd. I ytterste fare for eget liv løftet han frem individet og samvittigheten som har banet vei for menneskers frigjøring på mange måter. Skole og utdanning for alle, og mer til kunne nevnes. Reformasjonens dypeste intensjon var ikke å fremme noe særegnet luthersk, men å fornye den bibelske forståelsen av evangeliet som Luther

opplevd var mistolket og forvansket og trengte en reformasjon. I dag er store deler av kristenheten samlet bak hovedanliggendet hos Luther, evangeliet om frelse i tro på Jesus Kristus. Felleserklæringen om rettferdighetsgjørelsen mellom det Lutherske verdensforbund og den katolske kirke i 1999 var en stor seier for de siste 50 års økumeniske arbeid. Reformasjonsjubileet vårt må aller mest løfte frem at vi ikke er en særegen luthersk kirke men at vi er en del av den ene katolske/allmene og apostoliske kirke som står sammen om evangeliet om Jesus Kristus.

TÅRNOPPLEVELSEN

Helt sentralt i den oppdagelse Luther gjorde av evangeliet er dagens prekentekst som står i Romerne 1,16-17:

”For jeg skammer meg ikke over evangeliet. Det er en Guds kraft til frelse for hver den som tror, jøde først og så greker. ^v For i det åpenbares Guds rettferdighet av tro til tro, slik det står skrevet: Den rettferdige skal leve ved tro.”

I følge Luther selv er dette teksten som gjorde at evangeliets lys gikk opp for han slik han selv skriver om det i ettertid i fortalen til samlede verker (1545), ofte omtalt som tårnopplevelsen:

«Jeg hadde vært og var grepet av en forunderlig trang til å forstå Paulus i brevet til Romerne. Det som hittil hadde stått i veien for meg, var ikke hjertets kulde, men en ett eneste ord i første kapittel: «For i det åpenbares Guds rettferdig. Jeg hatet nemlig dette uttrykket Guds rettferdighet, for gjennom alle de lærdes bruk av det var jeg opplært til å forstå det filosofisk, om den såkalte formale eller aktive rettferdighet, den som gjør at Gud er rettferdig når han straffer synderne og de som gjør urett. Jeg for min del elsker ikke den rettferdig Gud som staffer synderen. Tvert imot, jeg hater ham. For selv om jeg levde som en ulastelig munk, kjente jeg meg som en synder for Gud og var urolig i min samvittighet. Jeg maktet heller ikke stole på at jeg hadde blidgjort Gud gjennom mine satisfactoriske gjerninger. Jeg var full av uvilje mot Gud. Og jeg ikke akkurat spottet i hemmelighet, så knurret jeg i hvert fall ordentlig og sa: «Er det

kanskje ikke nok at de stakkars synderne som går evig fortapt på grunn av arvesynden, rammes av all slags elendighet gjennom loven og de ti bud, om ikke Gud også gjennom evangeliet skal føye ulykke til ulykke og true oss med sin forbistrede rettferdighet gjennom evangeliet også?» Slik raste jeg i min ville og forrykte samvittighet, men ble likevel stående der utålmodig og banke på dette stedet hos Paulus, full av brennende tørst etter å få vite hva St. Paulus egentlig mente.

Natt og dag grunnet jeg på dette, inntil Gud forbarmet seg over meg og jeg ble oppmerksom på sammenhengen mellom ordene. Det er nemlig slik: Guds rettferdighet blir åpenbart i evangeliet, som skrevet står: Den rettferdige skal leve ved troen. Her begynte jeg nå å begripe at Guds rettferdighet er den rettferdighet som gjør at mennesket kan leve som rettferdig alene som en Guds gave, nemlig ved troen. Når det heter at Guds rettferdighet åpenbares gjennom evangeliet, er det altså den passive rettferdighet som det siktes til. Med den forbarmer Gud seg over oss og gjør oss rettferdige ved troen, som skrevet står: Den rettferdige skal leve ved troen. Nå kjente jeg meg nesten som om jeg var

født på ny, som om portene til paradiset hadde åpnet seg, så jeg kunne gå inn. Nå viste hele skriften seg med et nytt ansikt for meg. Like voldsomt jeg tidligere hadde hatet uttrykket Guds rettferdighet, med like stor kjærlighet omfattet jeg nå dette uttrykket som lød som den søtteste musikk i mine ører. For meg ble dette stedet hos Paulus på denne måten selve porten til paradiset.»

Å FINNE EN NÅDIG GUD

Luther vokste opp med en et vanskelig forhold til sin far som nok straffet han daglig. Og munk ble han i døds- og fortapelsesangst en regnfull natt med lyn og torden. Luther var sikker på han skulle dø, og lovet Gud at hvis han overlevde skulle han gi sitt liv til Gud og gå i kloster. I hvilken grad det spilte inn på Luthers frykt for Gud om at han aldri var god nok, kan man undres over. Det er klart den bagasjen og veien inn i klosteret og bibelstudier var formende. Hans menneskesyn var veldig mørkt. Mennesket er forlatt og alt i oss er fordervet av synden – viljen, følelsen og fornuften. Alt vi duger til er å rope til Gud om forlatelse. Dette kan nok med rette kritiseres slik blant annet Magnus Malm

gjør. Selv om Luther like sterkt snakker om hvor høyt Gud elsker oss så blir det litt som kona som skriker til mannen sin: Du er fullstendig håpløs, du er en dritt og du kommer aldri til å endre deg! Men jeg elsker deg for det.

Uansett, Luther kjempet med å finne en nådig Gud. Og fant han det, ikke minst i Rom 1,16-17, og alt endret seg. Men hvem i dag kjemper for å finne en nådig Gud? Skjønner noen som helst problemstillingen? Hvis Gud ikke er nådig så x'er vi han. Stemmer han ut. Borte vekk. Det er som situasjonen er snudd på hodet. Hvis Gud ikke er nådig og raus slik vi ønsker, så stiller vi han til ansvar. Vitsen med karakterboka, læreren, eleven og foreldrene.

Samtidig opplever mange livet i dag som nådeløst. Generasjon prestasjon, dagens unge, kan være nådeløse med hverandre og aller mest seg selv om de ikke lykkes. Med kropp, utdannelse, sosialt og materielt. En frukt av den verden vi voksne har skapt. Du har alle muligheter. Lykkes du ikke så har du bare deg selv å skylde. Men hva har Gud

med det å gjøre eller hva kan Luther gi oss i dag? For Luther er synd å være innkrøkt i seg selv. Når alt i livet handler om at jeg skal lykkes på alle felt, hva annet er det enn selvopptatthet, enn å være innkrøkt i seg selv? Og når den som feller dom er oss selv, og samfunnet rundt oss, så er det nådeløst. Og mange finner ikke et nådig svar. Står jeg til ansvar for Gud med mitt liv så er det Gud som dømmer. Og jeg som er innkrøkt i meg selv møter en nådig Gud. Det er ikke mine prestasjoner om de er i den moderne versjonen med utseende, utdannelse, likes, og materielle goder som teller. Heller ikke Luthers prestasjonsjag med å be og lese nok bibel, gjøre nok barmhjertighetsgjerninger og elske Gud nok. Nei, vi blir rettferdige for Gud ved tro, ikke ved eget strev. Det er troen og fortrøstelsen på evangeliet om Jesus som døde for deg og meg og bar straffen for våre synder, og seiret over døden når han ble reist opp av graven. *”For så høyt har Gud elsket verden, Martin Luther, deg og meg, at han ga sin sønn den enbårne for at hver den som tror på han ikke skal gå fortapt men ha evig liv.”* Vi skal bare få ta imot Jesus, ta imot tilgivelsen og nåden. Å få tro dette ordet om Guds

kjærlighet og nåde blir aldri uaktuelt, og er like befriende for oss som det var for Luther.

I dag skal vi få ta imot Guds nåde og tilgivelse i skriftemålet. Du kan etter syndsbekjennelsen få komme frem og knele ned og til deg personlig ved håndspåleggelse blir du tilsagt Guds kjærighet, nåde og tilgivelse. Her skjer det vi kaller det salige byttet. Jeg bytter bort min synd med Guds nåde. Er Guds nåde en kjedelig selvfølge for oss? Ingen total overraskelse slik det var for Luther? Godt er det. For da kjenner du Gud. Men ikke la det bli en selvfølge, for det er det siste det er. Tenk hva det kostet Jesus. Og det er ingen selvfølge at vi ikke skal få som fortjent, men få nåde. Det er amazing rett og slett.